

Wie niet liefheeft kent God niet

(God is liefde 1)

Preek over 1 Johannes 4:8 (ds. Jos Douma)

Wie niet liefheeft kent God niet want God is liefde.

“Hoe kun je het zeggen? Zie je het dan niet? Al die ellende in de wereld? Al dat lijden? Hoe kun je dan zeggen dat God liefde is?”

Voor veel mensen is één van de grootste struikelblokken om te geloven het eindeloze lijden in de wereld. En dan kan de kerk honderd keer roepen, fluisteren, beargumenteren dat de God van de Bijbel toch echt een God van liefde is – het helpt allemaal maar weinig. “Als God liefde is, dan is het toch onvoorstelbaar dat Hij zoveel lijden zou toelaten?”

(1)

Ik weet niet wat uw eerste gedachten zijn als dat zinnetje wordt uitgesproken: ‘God is liefde.’ Maar het is goed om daar in deze inleidende preek eerst wat langer bij stil te staan. Wat roept het woord ‘liefde’ aan gedachten wakker?

Daarbij moeten we wel meteen de directe context van deze Bijbelse uitspraak laten meeklinken. Want het is wel heel begrijpelijk dat we het spreken over Gods liefde direct verbinden met het lijden in de wereld. Maar in de eerste brief van Johannes is dat niet het thema.

Je zou kunnen zeggen dat er in die brief ook een boel verontwaardiging en onbegrip zit. Maar dan niet vanwege de tegenstelling met het lijden in de wereld, maar vanwege het schrille contrast met de liefdeloosheid onder mensen. Liefde staat in 1 Johannes niet tegenover het lijden, maar tegenover liefdeloosheid, tegenover angst.

En dat maakt de thematiek ook direct persoonlijker. Want eigenlijk gaat het dan ten diepste over deze vragen: Geloof ik dat God van mij houdt? Ervaar ik dat ik zijn geliefde ben? Is dit de manier waarop ik in het leven sta: als iemand die niet angstig is, niet bang voor wat andere mensen van me vinden, maar als iemand die een grote vrijheid kent omdat ik tot diep in mijn ziel ervaar dat God me liefheeft en dat niets me van die liefde kan scheiden?

--

En dan opent zich toch ook een wereld van lijden. Niet zozeer het wereld-lijden, maar het persoonlijke lijden. Want we kennen het allemaal wel. We voelen ons afgewezen en niet geliefd. We hunkeren naar liefdevolle aandacht van onze ouders, maar we ontvangen die niet. We worstelen om onze man of vrouw lief te hebben, maar het breekt ons bij de handen af. We zoeken erkenning en

waardering om zo te merken dat we geliefd worden, maar één kritische opmerking brengt ons al volledig uit balans.

En in de kerk wordt wel gesproken over de liefde, en het is allemaal goed bedoeld, maar het is vaak zo moralistisch en zo wettisch, zo in de sfeer van: "Als je goed leeft, zal God van je houden". De kerk is ook de plek waar maar al te vaak geroepen wordt dat we verkeerde dingen met de mantel van de liefde moeten bedekken. En het spreken over de liefde en het liefhebben is vaak zo abstract en vaag: we kunnen ons er niets bij voorstellen. En dan zeggen we: "Liefde? Elkaar liefhebben? Je kunt niet van alle mensen in de kerk houden. Dat vraagt God niet van ons. Als je elkaar maar respecteert." En als er dan toch enthousiast wordt gesproken over de goddelijke liefde, dan blijf je met een leeg gevoel achter. Je kunt er niet bij.

--

'God is liefde.' Er is nog een andere kant die we in beeld moeten krijgen als het gaat over de liefde van God. Want de uitspraak wordt ook nog wel eens omgedraaid: 'Liefde is god.' Dan verdwijnt de persoonlijke God van de Bijbel uit beeld om plaats te maken voor een idee, een gevoel: de liefde. Heel spiritueel allemaal.

Er is een leuke radiocommercial van Hoffmann Bedrijfsrecherche waarin het thema van de liefde ook wordt gebruikt. Een spirituele, vage vrouwenstem spreekt de volgende woorden:

En geef elkaar de hand. Voel de liefde van de mens. In onze lichtsfeer bestaat geen criminaliteit. Omhels je medemens en voel hoe de liefde heelt. Drijf het boze uit jezelf. Morgen is de wereld mooi.

En vervolgens valt een nuchtere mannenstem in:

Ja, en de ondernemer met een beetje mensenkennis vertrouwt liever op Hoffmann Bedrijfsrecherche. Neem geen halve maatregelen. Hoffmann Bedrijfsrecherche, en uw oplossing tegen fraude, vindt u op [fraude.nl](http://www.fraude.nl). http://www.fraude.nl/resources/hoffmann_radiocommercial_healing.mp3

Dat is het wazige, spirituele, wat new age-achtige evangelie van de liefde waar de nuchtere Nederlander niets mee kan.

--

Op nog een andere manier wordt liefde goddelijk gemaakt. En dan gaat het over de liefde die we ook eros noemen: de erotische liefde. Dat moeten we ook bedenken als het in de preken de komende tijd veel over de liefde zal gaan: dat de liefde in deze wereld op een onstellende wijze is geërotiseerd en geseksualiseerd. Liefde lijkt soms eenvoudigweg samen te vallen met seks. Dan is er van de liefde een afgod gemaakt. En we zien het in ons eigen leven. We zien het in de maatschappij waarin onze kinderen en jongeren opgroeien. En we vragen ons bezorgd af: "Hoe kunnen onze kinderen in een geseksualiseerde samenleving ooit nog leren wat liefde is, wat goddelijke liefde is?"

--

En dan is er denk ik nog een mogelijke reactie op die uitspraak 'God is liefde'. Velen in de kerk zullen misschien ook denken: "Ho, wacht even, er is over God toch wel meer te zeggen dan dat Hij liefde is! Sterker nog: is het niet een beetje eenzijdig en oppervlakkig om de liefde van God zo te benadrukken? Want God is toch ook toornig! Hij is toch ook een heilige en hoogverheven God? En zegt de Bijbel niet ook dat Hij een verterend vuur is en dat het vreselijk is om te vallen in de handen van de levende God?"

En dat zijn reële vragen. Want er bestaat ook een manier van christendom waarin God een heel lieverige God is, die niet boos mag zijn, een soort van vriendelijke grootvader of een aibare knuffelbeer. Als we daaraan zouden denken bij de uitspraak 'God is liefde' dan valt er inderdaad wel heel veel weg van de Bijbelse openbaring over wie God werkelijk is. Daarom zal ik in de preken in de komende tijd juist ook aandacht besteden aan thema's als: Gods liefde en zijn heiligheid, Gods liefde en zijn toorn, Gods liefde en zijn tucht, Gods liefde en zijn gebod. En ik kan u vast beloven dat we juist dan op een veel dieper niveau zullen ontdekken dat God liefde is, en hoe ontzagwekkend overrompelend en hoe onvoorstelbaar onvoorwaardelijk zijn liefde is. Want daar moet het ons om te doen zijn: Gods liefde in al haar veelzijdigheid leren kennen, want dan zijn we bij het hart van God.

(2)

Nu wil ik eerst wat dieper ingaan op de eerste brief van Johannes. Dat is tenslotte de brief waarin deze krachtige uitspraak over het wezen van God een plek heeft. Overal in de Bijbel wordt gesproken over de eeuwigdurende liefde van God. Maar nergens wordt dat zo kort en zo krachtig tot uitdrukking gebracht als in 1 Johannes 4, tot twee keer toe: 'God is liefde'.

Wie is die Johannes die het zo sterk zegt? Het is de lievelingsleerling van Jezus. Hij hoort thuis in het rijtje 'Petrus, Johannes en Jakobus', de drie leerlingen die binnen de kring van de twaalf weer een extra bijzondere plaats hadden. Deze Johannes noemt zichzelf in het Johannes-evangelie tot maar liefst vijf keer toe: 'de leerling van wie Jezus veel hield' (Johannes 13:23; 19:26; 20:2; 21:7; 21:20). Hij zegt dus niet: 'Ik ben de leerling die veel van Jezus hield.' Want het gaat niet om zijn liefde voor de Heer, maar om de liefde van de Heer voor hem. Johannes heeft dus op een extra bijzondere en persoonlijke manier de liefde van God ervaren toen Jezus op aarde was. Hij was het die bij de laatste paasmaaltijd aan tafel tegen het hart van Jezus had aangelegd, zoals de Zoon aan het hart van de Vader rust (Johannes 1:18 en 13:23).

Johannes schrijft dus vanuit de persoonlijk ervaren liefde van God. Zijn woorden kunnen daarom niet leeg klinken, alsof hij het over een dogmatisch leerstuk heeft, een wetenswaardigheid over God, namelijk dat Hij ook liefde is. Johannes heeft het zelf gevoeld dat Gods liefde om hem heen was. Hij is echt door die liefde aangeraakt.

Deze Johannes is nu oud geworden. Rondom zijn persoon heeft zich een gemeenschap gevormd: allemaal leerlingen in verschillende gemeenten die speciaal door zijn onderwijs zijn beïnvloed. En nu schrijft hij aan hen. Het is voor

het begrijpen van wat hij schrijft zinvol om te weten dat er binnen die
gemeenschap van leerlingen in de verschillende christelijke gemeenten twee
stromingen waren.

Aan de ene kant waren er de Joodse christenen. Zij legden er veel nadruk op dat
Jezus een mens was, iemand uit het Joodse volk. En daarbij hechtten zij heel
veel belang aan de wet, waarmee ze immers ook groot waren geworden. Dat had
een groot gevaar in zich: dat ze dachten dat ze God het beste konden dienen
door hun menselijke inspanningen, door het zich houden aan de wet. Dat leverde
dan als vanzelf een wettisch christendom op: leef nu maar goed volgens de
regels van de wet, dan beantwoordt je aan het doel dat God me je heeft.

Aan de andere kant waren er de Griekse christenen. Zij waren voordat ze Jezus
hadden leren kennen vooral beïnvloed door de heidense gnostiek waarin het
geestelijke werd overgewaardeerd ten koste van het lichamelijke en het aardse.
Deze christenen hadden vooral oog voor de goddelijkheid van Jezus en liepen het
gevaar geen recht te doen aan het mens-zijn van Jezus. En dat leidde er ook toe
dat ze niet zoveel op hadden met de wet en met een ethisch verantwoord leven.
Het ging immers om de ziel, om de geest. Dit kon gemakkelijk leiden tot een
soort 'vrijheid-blijheid-christendom', een libertijnse levensstijl met weinig
waardering voor een rechtvaardig leven in de praktijk.

Tegen deze achtergrond begrijpen we waarom Johannes bijvoorbeeld schrijft:
'Hieraan is te zien wie kinderen van God en wie kinderen van de duivel zijn: wie
niet rechtvaardig leeft, komt niet uit God voort. Hetzelfde geldt voor wie zijn
broeder of zuster niet liefheeft.' En: 'Kinderen, we moeten niet liefhebben met de
mond, met woorden, maar waarachtig, met daden' (1 Johannes 3:10-11,18).

En daarmee zijn we weer bij dat thema van de liefde. Die Griekse christenen, die
waren beïnvloed door de heidense gnostiek van die tijd, liepen het gevaar dat ze
liefde als een soort goddelijke idee opvatten, een goddelijk gevoel dat verder
maar weinig handen en voeten kreeg in de praktijk. En de Joodse christenen, die
waren beïnvloed door het wettische Jodendom van de Jooden, liepen het
gevaar om liefde te reduceren tot het je in de praktijk houden van de geboden
van God.

De Griekse christenen herkende je aan hun prachtige en hoogdravende woorden
over de liefde, de Joodse christenen herkende je aan hun wetsgetrouwe
gehoorzaamheid in naam van de liefde.

En je zou kunnen zeggen dat beide groepen God niet kenden. Niet echt kenden.
'Wie niet liefheeft, kent God niet.' Voor de Griekse christenen betekende dat:
"Jullie praten wel mooi over de liefde en een persoonlijke liefdevolle relatie met
Jezus die in jullie woont, en jullie hebben er ongetwijfeld ook warme gevoelens
bij, maar als je de liefde niet in de praktijk brengt door gehoorzaamheid, ken je
God nog niet." En voor de Joodse christenen betekende dat: "Jullie munten uit in
een gehoorzaam leven volgens Gods geboden, petje af voor jullie inzet en jullie
trouw, maar als jullie de kern van de persoonlijke liefdevolle relatie met God
missen, die ook van jullie houdt als je fouten maakt, ken je God nog niet."

'Wie niet liefheeft, wie de liefde niet in haar volle werkelijkheid kent, kent God
niet. Want God is liefde.' En Johannes haast zich om dat uit te leggen door te

wijzen op Jezus, Gods zoon. Want waarin is die liefde geopenbaard? 'In Gods enige Zoon, die door God in de wereld is gezonden, op dat we door hem zouden leven' (1 Johannes 4:9). En Johannes ziet Jezus weer voor zich. Hij denkt weer terug aan dat moment aan tafel toen hij tegen Jezus' hart aanlag. Hij ervaart weer de grenzeloze persoonlijke liefde die Jezus juist aan hem uitdeelde, en Johannes wil nog maar één ding: dat ook wij, als lezers van zijn brief, leren liefhebben met de liefde die uit God voortkomt. Want dat is pas echt leven. En dat gaat stromen als we ons laten verbinden met Jezus die zegt: 'Ik ben het leven' (Johannes 14:6). Het leven wordt pas echt in zijn volle diepgang ervaren door de liefde. Iemand zei eens: Leven mijn Liefde is Nul. Als er geen liefde is, is er geen echt leven.

Dat is de boodschap van Johannes. En hij wordt in zijn brief niet moe om ons op te roepen om elkaar lief te hebben. Niet als een verplichting, in de trant van: 'Dat hoort er nu eenmaal bij als je christen bent.' Nee, in het liefhebben van elkaar komt het wezen van God in ons tot uitdrukking. 'God is liefde', dat is niet maar een interessante uitspraak om eens over na te denken en door te mijmeren. Het is een krachtig appèl om liefdevol te leven, om elkaar lief te hebben, om de ervaring te zoeken van de liefde van God die door ons heen stroomt naar de ander toe. Deze liefde is het meest wezenlijke van het christelijke leven en van de christelijke kerk. Het gaat om de liefde van God die woont in ons hart en vorm krijgt in een liefdevol leven.

--

En nu is het grote gevaar dat we elkaar toch weer oproepen om lief te hebben en dat dat vaag en abstract blijft en dat we ons op onszelf teruggeworpen voelen. Misschien moeten we daar ook wel doorheen. Misschien is het kennen van God en het liefhebben van de ander met zijn liefde iets wat we nog echt moeten leren. Het is niet bij voorbaat gezegd dat we, omdat we in de kerk zitten, ook echt weten wat liefde en liefhebben is.

Want in ons dagelijkse leven komen we zelden of nooit in aanraking met ware liefde, met echte goddelijke onvoorwaardelijke liefde, omdat we leven in een wereld waarin bijna alle liefde voorwaardelijk is en waarin we steeds opnieuw op de gedachte worden gebracht dat we liefde moeten verdienen. De Bijbelse boodschap over Gods liefde, eeuwige, onvoorwaardelijke liefde, die boodschap is bij velen onbekend. Maar het is zo'n belangrijke boodschap, het evangelie van Gods liefde.

--

Ik wil daar nu heel kort iets van laten zien, zodat we kunnen groeien in inzicht in Gods liefde. Bij de voorbereidingen van de preken serie over Gods liefde schreef ik op een gegeven moment, zoekend naar het verband tussen de gedachte 'God is liefde' en het gebod 'Heb elkaar lief' deze vijf zinnen op:

1. God is liefde
2. God heeft ons lief
3. Gods liefde is in ons en wij zijn in Gods liefde
4. Wij hebben God lief
5. Wij hebben elkaar lief

Als we die zinnen zo op ons laten in werken, dan gaan we dingen ontdekken. *1. God is liefde.* Dat is de waarheid. En dat zou ook nog steeds waar zijn als God die liefde voor zichzelf hield, want met z'n Drieën hebben ze genoeg aan elkaar: Vader, Zoon en Geest houden eindeloos van elkaar! Maar deze goddelijke liefde stroomt over naar ons toe. *2. God heeft ons lief.* De Drie-enige opent zich voor ons om de eeuwige liefde met ons te delen. En als we dat gaan zien en ervaren dan ontdekken we iets wat nog verder gaat namelijk dit: *3. Gods liefde is in ons en wij zijn in Gods liefde.* Door de Geest is dat de werkelijkheid van het leven van kinderen van God: dat ze in Gods liefde zijn, ademen in de sfeer van zijn liefde, dat liefde hun eigen levensadem wordt. En dan gaan we nog verder en ontdekken we, en dat is iets geweldig genadigs, dan ontdekken we dat we God liefhebben: *4. Wij hebben God lief.* Dat komt niet uit onszelf, dat komt uit God, omdat we uit Hem geboren worden in de liefde en niets anders meer kunnen dan die liefde beantwoorden. En dan, pas dan – want als we 1 tot 4 overslaan en zonder meer zeggen dat we elkaar moeten liefhebben, dan kan daar helemaal niets van terecht komen en dan komt er ook helemaal niets van terecht – pas dan gaat werkelijkheid worden wat God zo graag werkelijkheid ziet worden in ons leven, en waarin we zijn wezen weerspiegelen: *5. Wij hebben elkaar lief.*

Ziet u dat uitspraak 3 het centrum vormt, waar God en mens in liefdevolle wederkerigheid met elkaar verbonden worden? En ziet u ook dat uitspraak 2 en 4 elkaars spiegelbeeld zijn: God heeft ons lief en Wij hebben God lief? En ziet u dan ook dat uitspraak 1 en 5 elkaars spiegelbeeld zijn? Elkaar liefhebben is de meest sublieme vorm van het tot uitdrukking brengen van Gods wezen. 'Heb elkaar lief' is dus maar niet een losstaand gebod waar we in eigen kracht aan moeten gehoorzamen. Waar we elkaar liefhebben openbaart God zichzelf in zijn liefde.

Dat zijn grote dingen. En ik stel me zo voor dat we het niet gemakkelijk vinden om dat zo te zien en te ervaren. Eerst moeten we ook leren dat God het zo openbaart. Als we onze visie op de liefde baseren op onze ervaring, wordt het een mager en somber verhaal. Als we onze visie op de liefde baseren op Gods openbaring, dat is uiteindelijk: als we onze visie op de liefde leren baseren op Gods Zoon, op Jezus en het leven dat Hij brengt, dan gaat er een nieuwe wereld voor ons open. En weet u hoe die nieuwe wereld heet? Koninkrijk van God! Koninkrijk van de Zoon van Gods liefde!

(3)

Ik wil tenslotte nog vijf redenen aangeven waarom ik het zo superbelangrijk vind om als gemeente Gods liefde te leren kennen en daar aandacht en tijd aan te besteden in en rondom de prediking.

1. Een theologische reden: God is liefde! Dat is de kern van zijn wezen! Daar ging deze preek over. God leren kennen betekent vóór alles: zijn liefde leren kennen. (1 Johannes 4:8,16)
2. Een Bijbelse reden: in 1 Korintiërs 13 vers 13 staat: 'Ons resten geloof, hoop en liefde, deze drie, maar de grootste daarvan is de liefde.' Dat moeten we heel goed tot ons door laten dringen: dat de liefde de grootste is. En dat komt omdat de liefde eeuwig is. Liefde is meer dan geloof: het is de kracht van het

geloof (Galaten 5:6). Liefde is meer dan hoop, want hoop zal eens voorbij zijn om alleen de liefde over te laten.

3. Een ethische reden: liefde is de vervulling van de wet! Als Jezus de wet samenvat, de Tien Woorden, dan blijft er maar één woord over: Liefhebben. 'Heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dat is het grootste en eerste gebod. Het tweede is daaraan gelijk: heb uw naaste lief als uzelf.' (Matteüs 22:37-40). Een leven met God waarin liefde niet de kern is, is uiteindelijk geen leven met God. Een waarlijk christelijke levensstijl kunnen we alleen ontwikkelen vanuit de liefde van God. Luister ook naar Romeinen 13 vers 8: 'Wees elkaar niets schuldig, behalve liefde, want wie de ander liefheeft, heeft de gehele wet vervuld.' (vergelijk: Galaten 5:14).
4. Een ecclesiologische reden: hét kenmerk van de kerk van Jezus is de onderlinge liefde. Want wat is kerk? Kerk is: liefdevolle gemeenschap met Christus in het midden. Als wij echt kerk willen zijn, als we willen beantwoorden aan Gods doel met ons geloofsgemeenschap, dan is het heel belangrijk om deze woorden van Jezus te spellen met ons hart en leven: 'Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief. Zoals ik jullie heb liefgehad, zo moeten jullie elkaar liefhebben. Aan jullie liefde voor elkaar zal iedereen zien dat jullie mijn leerlingen zijn' (Johannes 13:34-35).
5. Tenslotte een persoonlijke reden, waarvan ik hoop dat u het ook herkent: Ik verlang ernaar te groeien in de liefde omdat er in mijn leven nog zoveel angst is, zoveel veroordeling, zoveel zelfgerichtheid. Dat zijn allemaal dingen die duidelijk maken dat Gods liefde nog niet ten volle werkelijkheid is geworden in mijn leven. Heel graag wil ik daarom groeien in de liefde, in de hoop dat Paulus' gebed in Filippenzen 1 vers 9 in mijn leven verhoord wordt: 'En ik bid dat uw liefde blijft groeien.'

God in de hemel, Vader, Zoon en heilige Geest, U bent een en al liefde. En we willen U uit het diepst van ons hart danken dat U de liefde die in U is aan ons uitdeelt. Leer ons of liefde te ontvangen. Leer ons te groeien in liefde. Leer ons U lief te hebben en de naaste als onszelf. Geef door uw heilige Geest dat wij als kerk een liefdevolle gemeenschap mogen zijn, met Christus in het midden. Laat uw koninkrijk in ons midden zichtbaar worden, voor onszelf en voor de mensen om ons heen. In Jezus' naam. Amen.

Handreiking voor de liturgie

Psalm 63:2

Het evangelie van Gods wet

Psalm 119:37,39

Gebed

Schriftlezing: 1 Johannes 4:7-16

Liedboek Gezang 477:1,2

Preek **Wie niet liefheeft kent God niet**

Gebed

Liedboek Gezang 95:1,2,3

Voorbeden

Collecte

Liedboek Gezang 92:1,6